

de cellen hierbij steeds meer in dit gedrang. De verandering doet zich daardoor steeds geleidelijk gelden. En dit leidt ten slotte tot den dood. De dood is de prijs dien we te betalen hebben voor onze rijkere organisatie. Reeds om wat we eerst uit Professor Minot's werk opteckenden, zijn we te meer geneigd deze theorie met alle billijkheid te beoordeelen, en dan geven we toe, dat te onderstellen, dat de draagkracht afneemt naarmate bij hooger evolutie en rijkere organisatie meer van die draagkracht gevorderd wordt, zeer zeker een logisch denkbeeld aan de hand doet, om het tenslotte dalen en insinken van de levenskracht begrijpelijk te maken. Toch vorderen we ook met deze theorie geen stap. Een ingenieur die een bouwwerk of waterwerk heeft te maken, dat bij meerdere gecompliceerdheid, gevaar loopt aan stevigheid te verliezen, en daardoor ten slotte bezwijken zou, volstaat er niet mee, dat hij tenslotte het werk in dien gebrekkigen en gevaarlijken vorm aflevert, maar zal de roeping gevoelen om door het aanbrengen van meer steun en sterker technische deelen het gevaar te voorkomen en af te snijden. Volstaat hout niet meer, zoo zal hij metaal of stee nemen. Kan het niet op de gewone dikte gewaagd, zoo zal hij de dikte verdubbelen. Maar hoe ook de zaak bezien, hij zal en kan niet rusten, eer het hem gelukt is het gehele kunststuk zoo in elkaar te zetten, dat zijn meerdere gecompliceerdheid aan zijn soliditeit niet meer te kort doet. En juist dit nu geldt hier. Naar Minot's opinie toch de zaak opgevat, wordt de Schepping zelve van het organisme uiterst gebrekkig, en wel gebrekkig in dien zin, dat elk natuurkundig geleerde er de fout en het gebrek terstond van indet, en dat terwijl er bij den Almachtigen God toch nooit sprake van kan zijn, alsof het boven zijn macht ware gegaan om dit gebrek of dit gevaar af te wenden. Een wezenlijke verklaring krijgen we alook ook bij deze theorie niet. Er wordt alleen in uitgesproken, dat rijkere organisatie de levenskracht aantast en eindelijk sloop. Maar waarom dit alook is, en waarom het niet anders kan zijn, vernemen we niet. Ook na dezen geleerde, die op zich zelf ons aantrok, gehoord te hebben, blijft onze Christelijke beïjdenis zooveel hooger staan, die zegt, zonder afval en vloek sou er geen dood in ons menschelek geslacht geweest zijn. Voor wat God's plan aangaat, was de mensch bedoeld als een wezen dat niet kon sterven. Iets wat naar luid Pred. 3 dan vanzelf ook op de dierenwereld moet worden toegepast. God zelf schept wel 't leven, maar niet de vernietiging van het leven. De vernietiging ervan moet altoos haar oorzaak vinden in wat tegen Gods wil en bestelling inging.

DR. A. K.

„Omdat hij u met ons niet volgt“.

En Johannes antwoordde en zeide: Meester, wij hebben eenen geest, die in twee manen de duivelen uitwerpt, en wij hebben hem verboden, omdat hij u met ons niet volgt. En Jesus zeide tot hem: Verbidt het niet; want wie tegen ons niet is, die is voor ons. Luc. 9: 49, 50.

Zij die Jesus toebehooren, en met Jesus ziele-gemeenschap mogen oefenen, vertoonen, gelijk ons bleek, niet alleen niet eenzelfde geestelijk stempel, maar zijn in tal van opzichten zelfs zeer ongelijk. Uit die ongelijkheid nu komen de vele soorten en groepen van Christenen op. Juist toch omdat er zooveel onderscheid is, sluiten zij die het nog 't meest met elkander eens zijn, zich te nauwer aan. Dat niet zo zeer eindelijk in de geslachten toegaan. Dit werd zelfs aangeduid in de twaalf stammen van Israel. Dat merkt ge tot zelfs aan de vele volken en natie, reden waarom de gezaligden nog voor den troon zingen: „Gij hebt ons gekocht met uw bloed niet alle geslachten en natie en tongen en volken“. En zelfs kan men zeggen, dat 't reeds in de dagen van Jesus' omwringeling op aarde zoo voorkwam. Toen toch de discipelen merkten, dat er onder de schare enkele mannen en vrouwen waren, die wel tekenen in Jesus' naam deden, maar zich van hen op een afstand hielden, zich niet bij de discipelen aansloten, en hun eigen weg gingen, toorden de discipelen hierover bitterlijk en baden Jesus dat hij alstunke het optreden in Jesus' naam verboden zou, omdat ze Jesus niet met de twaalfen volgden.

Toch deed Jesus dit niet. Voor de veelvormigheid, die de discipelen te keer wilden gaan, nam Jesus het juist op, en antwoordde hun: „Verbidt het hun niet, want wie tegen ons niet is, die is voor ons“.

Drieleel spreekt hieruit. Ten eerste, dat er als van zelf onder de beïjdeners van den Christus allerlei verschil oprijst, en dat dit verschil zeer licht kwaad bloed zet. Ten tweede, dat men hierom zoo licht dit verschil weg wenst. Maar dan ook ten derde, dat Jesus het er voor opneemt, en een lieftde onder de broederen wilde, die al zulk verschil droeg, duldten en zelfs waarden kon. Het is daarom zoo zaak, op dit zoo uiterst gewichtige punt veel nauwer te letten, dan dusver in zwang was.

Van den éénen kant is het zoo begrijpelijk, dat men in de Christelijke kringen liefst het allen één is, en elk verschil en onderscheid onder de broeders poogt weg te doelen. Maar dit neemt 't feit niet weg, dat 't heel de historie, onder Gods bestel, nooit zonder dit verschil geweest is. Reeds in de dagen der apostelen kwam allerlei onderscheid op, en er is nooit één halve eeuw voorbij gegaan, of op allerlei terrein en in allerlei manier en vorm, is er altoos weer nieuw verschil en onderscheid opgekomen. Zoo is er de bede om eenheid, en tegen die bede staat 't feit over, dat de verscheidenheid zich steeds rijker ontplooit.

En al ontkiemt hierbij nu ook veelal onkruid, zoodat er verschillen opkomen uit eigenaardigheid, uit ketterij en egoïsme, te ontkennen valt toch niet, dat veel van deze verscheidenheid opkomt uit allerlei verschil in herkomst en geslacht, in nationaliteit en volk, in karakter en aanleg, in talent en gave, dingen die altemaal uit Gods bestel en beschikking voortkomen; en dat we dus wel te letten hebben

op het onderscheid tusschen zondige en dus te bestrijden verschillen en tusschen die andere verschillen, die opkomen uit die veelvormigheid van het leven, die God in zijn bestel schiep en waardoor Hij onze menscheleke existentie, tot glorie van zijn Naam, zoo eindeloos verrijkt.

Op zichzelf zou tegen het uitkomen van dit veelvle onderscheid in Christus Kerk dan ook geen enkele bedenking rijzen, indien maar aan de uitkomst bleek, dat de één soort Christenen de andere soort wist te waardeeren; erkende, dat in het lichaam oor en oog, hand en voet elkander aanvullen; inzagt, dat de geestelijke schat te overrijk is om door één enkele groep te worden uitgeput, zoodat de een den ander moet aanvullen; en indien dit alles tot uitkomst had, dat in 't Halleluja, dat omhoog gaat, elke toon tot zijn recht kwam, en juist uit de zuivere samenvoeging der vele tonen het volledig accoord van de zuiverste harmonie werd geboren.

Buiten zonde zou dit ook zoo zijn, maar de zonde maakt dat het niet zoo is. Op geen gebied toch van ons menschelek leven zit ge, waar ook, twee of meer richtingen, scholen, groepen, of soorten opkomen, of steeds wordt uit dit naast elkander opkomen wrijving, jaloezie en strijd geboren. Juist zoo als 't bij de discipelen was: Die anderen mochten het niet anders willen dan de discipelen zelve, en nu ze toch anders deden, moest dit hun verboden worden.

Zoo was het toen, zoo ging het steeds, en zoo is het nog. Altoos de vloek der eenvormigheid die poogt binnen te dringen. Steeds ons egoïsme, dat van ieder ander eischt, dat een ieder denken en oordeelen zal juist zoals wij 't doen. Geen flauw begrip van den rijkdom ook in Gods geestelijke schepping. En hierdoor een er altoos op uit zijn, om anderen terug te dringen en te bejdenen, in sté van zelf te begrijpen, dat niet alles lelie kan zijn, maar dat in den zomerhof lelie en roos, vloed en jasmijn elkander moeten afdwisselen en aanvullen.

Dit niet in te zien, is geen bepaalde kerk-zonde, maar een zonde die heel ons leven verrijft. Er is verschil in de personen, dat weet en ziet ieder. Vergelijk maar Luther en Calvijl, Groen en Da Costa, en wat paar ge maar wilt. Maar dit persoonlijk verschil mag, zoo ge eenheidsdrijvers hoort, niet meetellen. We moeten allen gelijk zijn. Hypos en ceder één. Er mag geen verschil in talenten en gaven, er mag geen verschil in standen en rangen zijn. Ja, zelfs bij de beroepsindeling benijdt de landheer den fabrieksreus, en de man van de fabriek den man van den handel. Tot in het leger hoort ge nog dat smalen van den man te paard op den man te voet, en op de vloot dat laag neersien van den man aan boord op den weekeling die aan den wal blijft. Neigens, op wat terrein ook rijst onderscheid, of de één acht wat hij voorstaat sooveel beter en hooger, en van onderlinge aansluiting en samenvoeging tot hooger accoord bespeurt ge o, zoo weinig.

Op zichzelf kan het daarom niet bevreemden, dat ook op geestelijk terrein tusschen twee soorten of twee groepen en richtingen van nature sekere nauwer opkomt; maar voor het overige rondt ge juist op kerkelijk erf verachten, dat de broederlieftde over desen nauwer triomfeeren en den zond sluiten zou.

Doch juist hierin wordt ge teurgesteld. Veel teer weet de historie ons te verhalen, hoe op geen terrein schier elk verschil en onderscheid tot meer nutteuze onovereenkomst geleid heeft, als juist op het erf van Christus Kerk. Zoo ergens, dan hoort ge hier telkens de klacht, dat „die anderen ons niet volgen“, en dat ze daarom tot swigen moeten gebracht. De één groep gunt aan de andere nauwelijks het licht in de oogten. Wie meer ijdelijk van aard is, kan den meer actieven Christen niet setten, en wie steeds de hand aan den ploeg slaat, kan maar geen eerbied hebben voor de stille diepte van het meer mystieke gemoed. Dan weer zijn er de personen in 't spel. Staen er in eenzelfde plaats vier, vijf predikanten, dan wil men dat ieder den hoogsten of geve juist aan dien predikant die hem zelf 't meeste aantrekt. Hoe belijster eigen opinie is, hoe minder lemand dalden en dragen kan, dat een ander er anders over denkt. Zelfs tot op het nuttigheid slaat dit over. Geldkwesties die bij wet moeten geregeld worden, doen de geesten opvliegen, als ware de eere van Christus er meé gemoed. Wie niet denkt en doet als wij, wordt uitgebannen, en juist dit naast elkander voortbestaan van veelvle richting en groep verrijftigt dan de gemoederen, en maakt dat men elkander niet zetten kan. Had aan ons de Schepping gestaan, we zouden slechts één soort starren, slechts één soort planten, slechts één soort dieren, en slechts één soort menschen geschapen hebben, tusschen wie geen verschil kon opkomen. Voor de veelvormigheid van den rijkdom Gods hebben we in ons zondige bekrompenheid geen oog; nog wel aan den starrenhemel, en in onsen hof, en op ons weiland, maar althans niet in Christus Kerk, niet in het Koninkrijk der hemelen. Er zijn éencilijke diere, en zoo moest eigenlijk ook het Lichaam des Heeren éencilijk zijn. En dat God 't niet zoo maakte, maar uit het verschil van de leden de schoonheid van het Lichaam opbouwde, waardeeren we niet.

Nu is hierin te loven, dat we juist op het heilige terrein scherp toekien, om te voorkomen, dat geen zondig verschil, dat geen onheilige onderscheiding de heilige eenheid van het leven verstore. Er mengt zich in veel zondige twist-zucht toch ook bijna altoos sekere ijver om schade van het heilige af te weren. Maar hoe hoog we dit ook aanstaan, onser blijft de schuld, zoo we den zin tot waardeering missen voor wat God de Heere anders aan de broederen dan aan ons openbaard. Alsof de apostel het ons in Jesus naam niet zoo overduidelijk gezegd had: „En indien gij iets anders gevoelt, ook dat zal u God openbaren“.

Zie het aan de prachtige orchideeën, wat rijke verscheidenheid van vorm in blad en bloesem deze één zelfde plantensoort niet kan aannemen, en voelt ge dan niet, hoe dese prachtige orchideeën-weelde geheel te niet zou doen, was maar één bloesemvorm aan haar stengel liet uitgroeien?

DR. A. K.

Amsterdam, 6 December 1912.

Het vlugschrift, dat Dr. Wielenga onder den titel *Post Tenebras* in het licht zond, is wel reeds met een vriendelijk woord van lof wegens het keurige literaire leed en de fijne humoristische trekken door onzen recensent aangekondigd, maar verdient toch een breedere bespreking om den inhoud zelf, die voor ons kerkelijk leven van actueel belang is. Deze brochure is toch

meer dan een persoonlijke confidentie, waarin de schrijver met beminnelijke openhartigheid ons verhaalt welken innerlijken zielestrijd hij gestreden heeft, voordat hij bedankte voor de benoeming tot hoogleraar te Kampen, ze geeft tegelijk het beeld weer, dat de schrijver opving van de huidige verhoudingen in ons kerkelijk leven, bepaaldelijk wat het opleidingsvraagstuk betreft; en waar dat beeld ons geteekend wordt door een man met zoo fijnen psychologischen blik, met zulk een nobel hart en met zulk een opartijdig oordeel, heeft deze brochure meer waarde dan een persoonlijke exhortatie en wordt ze een „document d'histoire contemporaine“, dat ook voor den toekomstigen geschiedschrijver betekenis zal hebben, wanneer hij het leven onzer Kerken teekenen wil.

Wat de motieven betreft, die Dr. Wielenga bewogen om voor het aangeboden professoraat te bedanken, blijkt uit deze brochure, dat hij hem geen principieele bezwaren tegen de aanvaarding van het hoogleraarship aan de Theologische School bestonden. Al geeft hij voor zich zelf, „lettende op het karakter en de nooden onzer eeuw“, aan de universitaire opleiding (met zuivere handhaving, ten opzichte van de theologische vorming, van het recht der Kerken) de voorkeur, een opleiding aan een Theologische School, die van de Kerken uitgaat, acht hij daarom „volstrekt niet ongeoorloofd of onschriftuurlijk“ (blz. 17). Zelfs gaat hij nog verder en verklaart, dat naar zijn overtuiging de billijkheid en de trouw aan het in 1892 aangegane akkoord eischt, dat de School der Kerken gehandhaafd zal blijven, zoolang er geen communis opinio desaangaande in onze Kerken gerijpt is. Op dezen grond school er voor zijn gevoel ook niets oneerlijks in, wanneer een man met zijn opvattingen een hoogleraarbenoeming te Kampen aannam (blz. 18). Waar een principieele beslissing derhalve niet kon genomen worden moest het pro en contra van deze benoeming worden opgewogen tegen elkander, en dan was er veel wat hem naar Kampen trok. Het professoraat lokte hem aan, vooral de gedachte om zich geheel aan de studie en aan de opleiding van jonge mannen tot het ambt van Dienaar des Woords te wijden. Er was een band van traditie aan Kampen, waaraan zijn vader het beste deel van zijn leven wijdde en waaraan hij zelf zooveel had te danken. Daarbij kwam, dat de leidende mannen in ons kerkelijk leven hem schier eenparig aanrieden te gaan. Maar tegenover dat pro stond een contra, dat niet minder gewicht in de schaal wierp: de hartelijke band aan de gemeente van Amsterdam, waaraan hij pas zoo kort verbonden was; de moeilijkheid, waarin deze gemeente zou komen, wanneer ze plots twee van haar jongere dienaren verloor, en de evangelisatiearbeid, die, met kracht ter hand genomen, rijke vruchten beloofde. Zoo stond pro en contra tegenover elkander en de evenaar sloeg noch naar rechts noch naar links door. „De blijdschap, die geestdrift, het elan, dat verbonden is aan de stellige wetenschap: ik mag het doen, ik moet het doen! — bleef uit“ (blz. 19). Daarom heeft Dr. Wielenga tenslotte bedankt. Gelijk hij zelf getuigt, is dit besluit niet genomen onder eenige presie van buiten. Als vrij en onafhankelijk man heeft hij zijn beslissing genomen voor het aangezicht des Heeren. En de verantwoordelijkheid voor die beslissing draagt dan ook niemand dan hij zelf.

Deze rondborstige verklaring stellen we op hoogen prijs, en we danken Dr. Wielenga, dat hij haar heeft afgelegd. Ze heeft de nevelen, die om dit bedanken gingen, opgeklaard en het *post tenebras lux* gelid in dit opzicht van zijn brochure ten volle. Al is het volkomen waar, dat deze brochure aan hetgeen geschied is, niets verandert, en dat Dr. Wielenga natuurlijk niet verplicht was de redenen van zijn bedanken publiek te maken, het zou onheusch wezen, nu hij proprio motu aan de Kerken, die tot dit ambt hem riepen, de motieven voor zijn bedanken mededeelde, hem daarvoor niet openlijk dank te betuigen.

Toch zou de korte mededeeling dezer motieven, die evengoed in een ingezonden schrijven aan een onzer kerkelijke bladen had kunnen geschieden, de uitgave dezer brochure niet gewettigd hebben, indien Dr. Wielenga daaraan niet had toegevoegd een fotografische reproductie van den „kijk“, dien hij mee door al wat in deze dagen van beraad gebeurde, kreeg „op de toetanden in ons kerkelijk leven, speciaal op de positie der Theologische School“. In hoeverre ook deze „kijk“ invloed heeft gehad op zijn beslissing, zegt hij aan het slot zijner brochure zelf. Na eerst te hebben vermeld wat geen, of althans geen overwegende, beteekenis voor hem gehad had, gaat hij aldus voort:

Doch wel was dese vraag voor mij van overwegend gewicht: Kan ik mijn tegenwoordigen werkingruilen voor dien anderen, en — wellicht mijn gansche leven — arbeiden aan een school, die wordt verdragen door een meerderheid, die naar eenheid van opleiding snakt, en gedragen door een groep van broeders, wier beginsel ik niet waardeeren kan. Zeker, ik zou mij hebben kunnen plaatsen op het standpunt: doe aan de school uw plicht, en arbeid daar uit uw eigen levensbeginsel. Er zijn immers in de kerken ook duizenden, die de school liefhebben en haar steunen, zonder dat zij dit uit dit beginsel doen.

Maar de vraag rees: zal ik steeds sterk genoeg zijn, wanneer de eenheid uitblijft, met die blijmoedigheid en energie te werken, die voor zoo verantwoordelijke taak van noodde is? Zal ik dat kunnen doen in een stad, die (om nu maar zacht te zeggen) niet opengekomen is tot een centrum van het cultuurleven onzer tijds? Zal ik, ondanks den invloed der omstandigheden, te allen tijde trouw blijven aan mijn beginsel, en als ik het doe, zal ik dan de rust hebben, zonder welke de mensch niet ademen, leven, *heren kan?*

Zie, dese vraag hield mij in spanning. En de gewenschte overtuiging, dat ik het *kan* doen,

kreeg ik niet. Ik begeerde wel, dat ik de blijmoedigheid, die ook dikwijls tot vrijmoedigheid inspireert, ontvangen mocht. In andere omstandigheden zou ik ze misschien ontvangen hebben. Als er niet het sterke contra van mijn tegenwoordig arbeidsveld eenszelds en anderszelds het contra van de getoende aversie van sommige leidende mannen der „Wachterpartij“ (vergun mij de uitdrukking) geweest was, zou ik misschien overgegeven zijn. Maar nu werd ik voor de beslissing niet rijp. En toen ik mijzelf tot het besluit der aanneming wilde dwingen, voelde ik dadelijk den terugslag, merkte ik terstond dat dit geen daad was die in mij wortelde. Daarom had ik geen vrede bij dat besluit en vond ik tenslotte alleen rust in bedanken.

De nadere uiteenzetting hiervan vormt dan ook den eigenlijken inhoud der brochure. Daaraan ontleent ze haar beteekenis. Een volgend maal komen we op dit historische exposé terug.

De Kerkeraad van Amsterdam heeft een goede daad gedaan, door te besluiten het traktement van de predikanten te verhoogen. Tot dusver ontvingen ze, evenals in de Hervormde Kerk, f 3000 benevens de kindergelden. Thans is het normale bedrag gebracht op f 3700, zoodat er f 700 bij komt. Dit normale bedrag zal echter eerst worden uitgekeerd, wanneer men tien jaar predikant is te Amsterdam; na vijf jaar krijgt men er f 250 bij, en na wederom vijf jaar nogmaals f 250.

Wat deze laatste regeling betreft, achten we dat dit exempel geen navolging verdient, en we hopen, dat de Kerkeraad te Amsterdam nog op dit besluit zal terugkomen. Het zou ons uit kerkrechtelijk oogpunt bedenkelijk voorkomen, wanneer dese regeling algemeen werd ingevoerd. Een der grondbeginselen van ons Gereformeerd Kerkrecht is, dat er *gelijkheid* onder de Dienaren behoort te zijn, en daarom moet zeker alles vermeden worden, dat naar bevoorrechtiging van sommige Dienaren boven anderen lijkt. Nu wil dit daarom niet zeggen, dat alle predikanten op een plaats precies evenveel traktement moeten hebben. Grondregel is, dat de Kerk zorgen moet, dat de Dienaren des Woords zonder zorg van het Evangelie moeten leven. Er is dus zeker alle reden voor de Kerk, om bij de bepaling der tractementen rekening te houden met de meerdere of mindere uitgaven, die de Dienaar heeft te doen. Zoo heeft een predikant met acht kinderen zeker veel meer uitgaven dan een predikant, die ongehuwd is en voor vrouw noch kinderen heeft te zorgen. Hier zou het onbillijk wezen, aan beide gelijke tractementen te geven, omdat dit tractement in werkelijkheid zeer ongelijk zou zijn. Vandaar dat de regel om naast het vaststaande traktement, dat voor allen gelijk is, kindergeld te geven, een volkomen juiste maatstaf van verdeling is. Geheel anders wordt het daarentegen, wanneer men als maatstaf aanlegt het aantal dienstjaren, want daardoor wordt een onderscheid in het leven geroepen, dat met de uitgaven der predikanten niets te maken heeft en alleen berust op ancienniteit. En dat leidt zoo licht er toe, dat er onder de predikanten weer een sekere rangorde wordt ingevoerd, die in de Kerk van Christus niet mag gedeeld worden. Ook praktisch laat dese maatregel voor een Kerk als Amsterdam zich niet rechtvaardigen. Dat men aan verschillende maatschappelijke betrekkingen een traktement heeft verbonden, dat met de dienstjaren klimt, vindt men daarin zijn oorzaak, dat men gemeenlijk jong in deze betrekkingen komt; dat dan het gesin nog klein is en de zorgen nog niet veel; terwijl bij het klimmen der jaren ook de uitgaven groter worden en er daarom ook meer traktement noodig is. Voor een predikant te Amsterdam kan dit motief echter kwalijk gelden. Amsterdam beroept gewoonlijk niet jonge predikanten, maar mannen van rijper leeftijd. De jongste predikant van Amsterdam is, indien we ons niet vergissen, 38 jaar. En het is de laatste jaren meermalen voorgekomen, dat predikanten worden beroepen, die ver in de veertig en zelfs over de vijftig waren. Gaat het volle traktement dan eerst over 10 jaar in, dan ontvangt men dit eerst, als men een goed elnd in de 50 of bij de 60 jaar is, d. w. z. op een leeftijd, dat de behoeften veel minder zijn geworden, terwijl men het juist der in een tijd, dat de zorgen het zwaarst zijn. Er zijn nog andere motieven hieraan toe te voegen, zooals b. v., dat de jongere predikanten gemeenlijk het zwaarste werk moeten verrichten, maar de aangevoerde bezwaren zullen voldoende wezen om duidelijk te maken, waarom we voor de Kerk de toepassing van dezen regel van een minimum- en maximum-traktement niet gewenscht achten.

Dit eene bezwaar echter daargelaten, verheugen we ons van harte, dat Amsterdam op zoo flinke wijze tot verhoogen der tractementen besloot. Ze heeft daarmee als eerste Kerk van ons land een goed voorbeeld aan de andere Kerken gegeven. Er ligt voor ons gevoel een oorzaak van dank in, dat een Kerk, die geen cent subsidie van den Staat ontvangt of begeert, het traktement van haar predikanten een half duizend gulden hooger weet te brengen dan een Kerk, die wel vele rijken en aanzienlijken bezit, maar voor haar predikants-traktementen zoo goed als geheel afhankelijk is van de Staatssubsidie.

Dat overigens dese tractementsverhoogen niet anders dan een daad van billijkheid was tegenover de predikanten, toont een memorie van een lid der Gereformeerde Kerk te Amsterdam, waaraan we hier gaarne een plaats verleen, omdat de daarin genoemde cijfers op de meest wel-sprekende wijze uitwijzen, hoe alle tractementen in de laatste vijftig jaren meer dan verdubbeld zijn en het daarom zeker niet aangast, de tractementen der predikanten op het vroegere peil te laten staan:

Waar er sprake sprake is van verhoogen der tractementen over predikanten, komt onwillkeurig het oude predikants-traktement in de gedachte van voor 50 à 60 jaar. Voor 50 jaar was dat traktement f 2800 — (sinds enkele jaren iets verhoogd, f 4500). Het bedrag van f 2800 — was niet te hoog, niet te laag. Er werd toen gerekend met onkosten voor opleiding en de verschillende levensomstandigheden. Er kan vastgesteld worden dat dit bedrag voor dien tijd goed was. Nimmer werd er tegen geprotesteerd als zijnde te hoog. Als we nu bedenken, dat de onkosten op het levensterrein wel hooger, maar niet lager geworden zijn, kan tractementsverhoogen niet uitblijven. Dat de levensomstandigheden enorm zijn veranderd, is bekend. Sommigen in onze kringen stemmen dit volmondig toe, maar meenen dat de predikanten zich daarin maar moeten schikken. Doch dese hebben toch ook het levensonderhoud noodig voor zich en hun gesin? Het zijn geen menschen, die buiten het maatschappelijk leven staan; zij behooren niet tot een kloosterorde. Zij hebben het recht, evenals een ieder, om te leven naar de plaats, waar de Heere hen in geplaatst heeft. Wij zullen zoo vijf jaren in herinnering te brengen de tractementen en loonen van voor 50 jaar en nu:

	voor 50 jaar	en nu
De Burgemeester van Amsterdam	f 5000	f 10000
De Wethouders van Amsterdam	f 3000	f 6000
Directeur Gasfabriek (toen part. ondern.)	f 4000	f 14000
1e klas Boekhouder	f 1000	f 2500 à f 3000
Dezelfde kantoorbed.	f 600	f 1100
Onderwijzer	f 400	f 700
Winkelbediende	f 500	f 900 à f 1000
Timmerman p. week	f 9—	f 16 à f 17
Smiden	f 750	f 13 à f 14
Loopknecht	f 6—	f 10 à f 11
Hulpbehoevende (arme)	per maand f 1.—	per week f 1.—

De opvoeding van wezen voor rekening der gemeente eischt per hoofd minstens 6 maal sooveel als vroeger. En nu de noodzakelijke uitgaven.

Vroeger alleen voor den predikant Personeele Belasting.

Thans Personeele Belasting met 25 procenten, Inkomstenbelasting, B.d.r.-belasting. Voor 50 jaar waren de huren veel lager als thans.

	voor 50 jaar	en nu
Een bezoek bij een professor	f 1.—	f 5.—
Een bezoek van een docter	f 0 60	f 1.— à f 1.25
Dagl. v. een naaister	f 0 40	f 1.—
„ „ „ werkr. f 0 35	f 1.—	f 1.—
Loon van een dienstb.	f 60 à f 70	f 120 à f 130

Het verschil der prijzen van levensmiddelen, zal zich deze en gene nog wel herinneren. Uit bovenstaand lijstje blijkt, dat vele tractementen en loonen 70 pCt., 80 pCt., ja 100 pCt. verhoogd zijn, ja aller inkomsten zijn aanmerkelijk verhoogd, behalve dat der Predikanten; dit is slechts verhoogd met 15 pCt.; mijns inziens is dit zeer onrechtvaardig, en vooral voor de Gereform. Kerk onverklaarbaar, daar het die mannen aangast, waarvan de Apostel Paulus zegt: „Acht ze om hunne bedieningswille, want zij waken voor uwe siele.“ Dat dit verkeerd begrip der Christenen reeds treurige gevolgen heeft, blijkt o. a. uit het feit dat vele Predikanten, welke in Hervormde Gemeenten beroepen zijn, dit beroep niet durven aanvaarden om financiële redenen. Dat het verloop zoo ook zal zijn voor de Geret. Kerk alhier is zeker, als de Gemeente hare Predikanten geen recht doet. Weltra zal de tijd aanbreken, dat er bij voorkomende vacaturen in de eerste plaats gevraagd zal worden of de te verkiezen Predikant wel over financiën heeft te beschikken. Moge de Heere ons daarvoor behoeden. Wij hopen dat zij die met veel moeite, strijd en zorg loonsverhoogen hebben verkregen, gevoelen zullen het billijke van de vraag van onse voorgangers om verbetering van tractement. Velen zullen zich de moeilijke dagen hunner jeugd herinneren. Zij moeten die zich ook indenken van hen, die nog in gelijke omstandigheden verkeerden. Geve de Heere, dat de Geref. Kerk met blijmoedigheid die mannen zal steunen op hunne levensweg, daar het gebreken is dat zij steeds *Trouw* op hunne post staan in de ure des gevraars. Seeds hebben zij der Gemeente Gods Woord in waarheid verkondigd. Steeds hebben zij de Gemeente gewaarshoud in dagen van voorspoed, en getrouwd in tijden van rampen en leed. Mogen zij verder blijmoedig den Heere dienen en getrouwd de gemeente leiden op den weg der saligheid.

DR. H. H. K.

Terstafel.

1. CRISTELIJKE SCHEURKALENDERS VOOR 1913. 'n Drietal werd ons ter aankondiging in de HERRAUT toegezonden.

Van dese drie komt, naar het mij toerschiemt, de eerste plaats toe aan dien van het GEREFORMEERD TRAKTAATGENOOTSCHAP „FILIPPUS“, Firma S. S. D'Hay, Middelburg.

En dat niet maar, omdat dese een onverzicht gereformeerde is, maar ook om zijn kleinje en fleurig schild, dat aan den wand van een huiskamer heel mooi zal doen, en om zijn opwekken van de nationale herinneringen van 1813.

Het schild beeldt van boven niet onwaardig af het feit van 30 November 1813. *Aankomst van Prins Willem te Scheveningen*. Op het blok het zeer toepasselijk palmvers:

De Heer sal zijn een hoog vertrek,
Voor wie getrapd wordt op den nek;
Een hoog vertrek in drukkend tijden,
Een toevlucht in benauwde tijden. (Ps. 93).

En dan ter rechterzijde WILLEM I, Koning der Nederlanden, en ter linker: Koningin FRIDERIEKA LOUISE WILHELMINA.

Twee nu niet bepaald mooie portretten. Ieder blaadje geeft aanwijzing van Schriftgedeelten, dan een tekst en daaronder een kort toepasselijk woord. Op de achterzijde dit blaadje, over het geheel, leesenswaardige verhalen.

Volgt de MARTHA KALENDER. Uitgegeven ten voordeele van de Martha-Stichting te Alphen a/d Rijn. J. M. Brede. — Rotterdam.

Het schild, met zijn afbeelding van de Martha-Stichting, en zijn symbolen van Geloof, Hoop en Liefde, doet erg somber.

Op het schild: „God heeft met ieder een plan“.

De blaadjes geven ook hier een tekst met een goed woord er bij en voor elken dag één Schriftstuk om te lezen.

Op de achterzijde korte spreken, versen en verhalen.

Van de nationale herinneringen geen spoor.

Eindelijk SCHEURKALEN-vennige.

Dit schil hun schape dering zijn met den be Toch is h dan ISING. Aan den Daarentge gekleurde p 'n Beswa (dat hij ook tekst, maar een versje g 'n Toepas op 200'n h ontbreken. s. DR. P. Doover. V tenburg, haer versen en ook J besproken, van BOTTEN licht gevee Bij de e auteur, die TERDAM was JOHANNES D de opbouw bij Gods W schappelijke toch van br onderwerp. „Twee di we begeeren vrouwen gel ontvangten, stiet naast Doch evena bladen leest, taments, sic Jesus wil, o Koninkrijk s Van harte SMIT nu, in uitgave schr oorzaak van het boekwer te zijn, dat anderen, die wat de keur deren!“

3. J. H. L. HANDBOOK D desite. Nieu D. Bolle.

Dit derde waarvan het mij zijn bes der Kerk b begin der 19

De geschie Kerkgeschied het eerste: vrede van M' het tweed 19e eeuw;

het derde: bedn.

In dit zijde de Reformati „In dit tij scheidt de op het gebied Kerken, teru de ONTARDE door verschil doopers, en d der reformati middelen het

Vervolgens den tijd van „In dien tij we, hoe de ondering van doxisme drie Pletisme. En opkomen, dat rijk en de l riep van de o penbaring Gods tot HE OELOOF tot D

Ook dit d en duidelij goed overzic LANDWEH'S a baar compen niet-theologan bekende hand kan bewijzen.

En dat wel gereformeerde inneemt, en i de historie aandacht in compendia ge

Het zij I HANDBOOK mit deris er ke voltoelen.

D

Er is miss streek in ons in de omgevij is een genot. Amersfoort in Hoe mooi do de Zuidereze dat sich dicht vloeit dan va zoodat men eindeloos vers en daar een bare wateren,

Schoon als weg, die van stichting „So de Verenigij Tuberculosisl moole weg de dagen in de vinden is.

„Sonnevan is, dat zijn ooit een siek naan voerde, doel der inri zing, die er overtuiging is worden.

Hoe heerlijk wanneer men wachts tussch een groot b nevanck“ di